

СИНОНІМІЧНІ ПРОЦЕСИ В ОРНІТОНІМНІЙ ЛЕКСИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті досліджено синонімію запозичених назв птахів та їх співвідношення із власне англійською лексику в історичному аспекті, проаналізовано зміни, що відбулися в орнітонімній лексиці під впливом запозичень, розглянуто процеси витіснення та розмежування значень орнітонімів-синонімів.

Ключові слова: запозичення, орнітонім, витіснення, розмежування значень, синонімія.

Назви птахів як один з найдавніших шарів лексичної системи посідають значне місце в мовному членуванні світу, відзначаються своєрідним складом і семантичною ємністю та викликають посилений інтерес дослідників різних груп індоєвропейських мов. Серед славістів не можна оминати увагою Л. Булаховського, який присвятив цій проблематиці низку статей (1948) [4; 5; 6; 7]. Він вважав, що “серед семантичних категорій, які взагалі заслуговують ретельного та детального вивчення, велике значення мають назви птахів” [6, 34]. Особливо вчений наголошував, що “значний інтерес становить питання про характер запозичення (можливого поширення) подібних назв однією мовою з іншої...” [6, 34].

Звертає на себе увагу вагома роль М. Шарлеманя [20], Г. Фесенко, А. Бокотея [19] в дослідженні українських наукових найменувань птахів.

Звуконаслідувальний характер українських орнітонімів досліджував М. Никончук [15].

Назви птахів болгарської мови досліджувала Л. Дубова. Цьому питанню присвячена ціла низка статей [10; 11; 12].

Походження польських орнітонімів вивчав Я. Струтинський у праці “Польські назви вітчизняних птахів” (1972) [31]. Автор розглядав як польські орнітоніми праслов’янського, західнослов’янського походження, утворені на польському ґрунті, так і запозичені назви птахів із слов’янських та неслов’янських мов.

Серед дисертаційних досліджень, присвячених вивченню орнітонімів в індоєвропейських мовах, слід назвати праці А. Богуцької [3], М. Гінатуліна [8], Л. Дробахи [9], Л. Мойсеєвої [14], І. Сокола [18].

Орнітонімна лексика німецької мови досліджувалася в праці Г. Суолахті “Німецькі назви птахів” (1909) [32], у якій подано детальний опис та характеристику орнітонімів, зазначено особливості вживання й походження назв. Орнітонімам в англійській мові присвячені дисертації А. Алексеєвої [1], Е. Рукіної [17].

Попри чималу кількість праць, шар орнітонімної лексики англійської мови потребує комплексного синхронно-діахронічного дослідження.

Метою нашої роботи є з’ясування основних синонімічних процесів та дослідження проблеми співіснування питомої та запозиченої орнітонімної лексики англійської мови на різних етапах її розвитку.

Джерелами дослідження орнітонімів послужили тлумачні [23; 30], етимологічні [27; 29], історичні [22; 25; 28], діалектні [34], спеціалізовані [20; 24; 26; 33] та перекладні словники [13; 16].

Запозичення, увійшовши до складу тієї чи іншої мови, збагачують її лексичну систему новими поняттями або вступають із існуючими (питомими) назвами в синонімічні відносини. Будь-яке запозичення долає значний шлях, перш ніж пристосуватися до мовної системи приймаючої мови, а саме: а) запозичення витісняється, не витримуючи конкуренції або в результаті виходу назви з активного вжитку; б) запозичення не витісняється й вступає в синонімічні зв’язки із питомою назвою, в результаті чого відбувається розмежування орнітонімів-синонімів; в) витісняється питома назва. Явище синонімії між питомою та запозиченою лексемами свідчить про значні семантичні процеси та дає нам цінні відомості й уявлення про ступінь пристосування та вживання тієї чи іншої назви, а саме: як вона засвоїлася, чи змінилося первинне значення, якого значення набуло, яке відбулося розмежування між питомою та запозиченою назвами.

“Якщо слово входить в мову іншого народу при одночасному запозиченні нового предмета або поняття, то значення цього запозичення не зазнає змін, але у випадку входження нового слова у якість синоніма до вже існуючих слів між цими синонімами відбувається розмежування значень та спостерігаються зрушення у вихідній семантиці. Слова подібного роду іноді називають проникненнями” [21, 159].

Досліджуючи систему орнітонімів *давньоанглійського періоду*, помічаємо розвинену синонімію назв птахів. У цей період орнітонімна лексика англійської мови помітно насичується синонімами на позначення різноманітних найменувань птахів:

вільшанка – д.-англ. *rédde* [25, 276] ‘вільшанка’ співвідноситься із д.-англ. *rudduc* [25, 284]. Обидва найменування походять від характерного кольору оперення грудки цього птаха, а саме червоного кольору. Назва *rudduc* лишається в с.-англ. період та згодом вже в н.-англ. період витісняється синонімічною *robin* ‘*Erithacus rubecula*’ у XVI ст., що є альтернативним епітетом до *redbreast*. Крім того, у д.-англ. мові існував ще один синонім – *salthaga* [25, 288], але згодом він витісняється;

лісовий голуб, припутень – д.-англ. *cūscote* [25, 76] ‘лісовий голуб, припутень’ вступає в синонімічні зв’язки із назвою *culfre* [25, 76] на позначення ‘дикого голуба, припутня’. Обидві лексеми вживаються й зараз у формах *cushat* та *culver* та позначають один вид птахів, а саме ‘*Columba palumbus*’. Найменування *cūscote* майже не змінюється й функціонує в подальшому, а назва *culfre*, сучасна *culver*, за даними словника EDD, вживається на позначення цього виду лише в діалектах Ланкаширу, Лінкольнширу, Дербіширу, Девонширу, Сомерсетширу [34, I, 838]. *Cushat* та *culver* є синонімами;

вальдшнеп – д.-англ. *wuducoc* [25, 423] ‘вальдшнеп’, синонімом його є д.-англ. *holthana* [25, 189]. *Wuducoc* існує й донині у формі *wood-cock* ‘вальдшнеп’ ‘*Scolopax rusticola*’, а д.-англ. *holthana* згодом витісняється;

шуліка – д.-англ. *cyta* [25, 80] ‘шуліка’ вступає в синонімічні зв’язки із д.-англ. *glida* [25, 156] ‘шуліка’ та *frysc* [25, 141] на позначення ‘шуліки’. Д.-англ. найменування *cyta*, суч. *kite* та *glida*, суч. *glede* вживаються й нині, але останнє використовується в Британії на позначення ‘червоного шуліки’;

пелікан – д.-англ. *dūfedoppa* [25, 90] ‘пелікан’, дослівно ‘пірнати у воду’. Ця назва вступає в д.-англ. період в синонімічні відносини із *wanfōta* [25, 397] ‘пелікан’ та запозиченням *pellicane* < гр. *πελεκάν*, < *πέλεκος* ‘сокира’, через лат. *pelicānus* [27, II, 1149] ‘пелікан’. Питомі д.-англ. синонімічні назви *wanfōta* та *dūfedoppa* були витіснені запозиченням *pelican*. Можливо, витісненню питомих англійських назв сприяла непрозорість внутрішньої форми запозиченої назви;

гриф – д.-англ. *ultur* < лат. *vultur* [25, 369] на позначення ‘грифа’, синонімом лексеми є д.-англ. *earngēap* [25, 97]. Згодом у с.-англ. період остання назва витісняється, а найменування *ultur* повторно запозичується із французької мови у XIV ст. у формі *vulture*;

щиголь – д.-англ. *goldfinc* [25, 158] ‘щиголь’ є синонімом д.-англ. назви *disteltwige* ‘щиголь’ [22]. Так, *goldfinc* згадується у творі *Ælfric Glossary*. Д.-англ. *goldfinc*, суч. *goldfinch* ‘*Carduelis carduelis*’ продовжує вживатися також у наш час на позначення ‘щиголя’, але лексема *disteltwige* витісняється та замінюється в с.-англ. період близькими за своїм першим компонентом лексемами *thistle-bird* ‘*Carduelis carduelis*’ [24], *thistle-finch* ‘*Carduelis carduelis*’ [24]. Перший компонент у найменуваннях *thistle-bird*, *thistle-finch*, а також у д.-англ. лексеми *disteltwige* походить від назви чортополоха < д.-англ. *distel*, суч. *thistle* ‘чортополох’. Така назва вказує на те, що птах харчується насінням чортополоху. Отже, вже в с.-англ. період д.-англ. лексема *disteltwige* була витіснена та був замінений другий компонент складного слова *twige* на позначення ‘гілки’ на компонент *finch*. Таким чином, утворилася назва *thistle-finch* із більш прозорою мотивацією;

павич – д.-англ. *pāwa* < лат. *pavo* [25, 272]. У цей же час існувала й синонімічна д.-англ. лексема *pēa* у значенні ‘павич’. У с.-англ. період вже ця назва замінюється на такі гібридні форми, як: *pakok*, *resok*, *pokok* < лат. *pā* [28];

У середньоанглійський період розрізняємо дві групи: I – група запозичених орнітонімів, де відбувається повне витіснення відповідних давньоанглійських назв птахів; II – група запозичених орнітонімів, для якої властиве співіснування запозичених та власне англійських назв.

Витіснення питомих англійських назв птахів

У XIV ст. питомий д.-англ. орнітонім *brimfugol* ‘морський птах, чайка’ повністю витісняється лексемою кельтського походження *goule*, *gullys*, суч. *gull* ‘чайка’ ‘*Larus*’ < вал. *gŵylan*, корн. *guilan*: – від д.-кельт. *voilenno ‘плакати, кричати’ [30, IV, 502]. Тут мотивуюча ознака за місцем поширення птаха [море] замінюється мотивуючою ознакою за криком птаха. Синонімічні д.-англ. назви *māw* та *sæfugol* також на позначення ‘морського птаха, чайки’ не витісняються та вживаються в сучасній мові, але вирізняються тим, що *sæfugol*, суч. *seafowl* позначає взагалі будь-якого морського птаха, а *māw*, суч. *mew* ‘*Larus*’ вживається на позначення чайки звичайної. Найменування *gull* та *m w* належать до однієї родини – *Laridae Larinae Larini*, але перше більш загальне, ніж друге, яке вважається вже застарілим [33].

Д.-англ. орнітонім *higera* ‘сойка’ [25, 182] витісняється запозиченням *jay* ‘*Garrulus*’ < лат. *gaius*, звуконаслідувального походження ‘сойка’, через д.-франц. *jay* [27, I, 826]. Можливо, перевага віддається запозиченій лексемі у зв’язку із більш точним відображенням крику птаха.

Д.-англ. назва *scræb* ‘баклан’ [25, 297] у с.-англ. період витісняється запозиченою в XIV ст. лексемою з лат. мови *cormorant* ‘баклан’ ‘*Phalacrocorax*’ < лат. *corvus marinus* ‘морський ворон, крук’, через франц. *cormoran*, можливо від д.-франц. **corp. – marin*. Як бачимо, в основу запозиченої назви покладена сема [море]. Мабуть, запозичення витісняє питому назву у зв’язку із більш точною характеристикою птаха як морського.

Д.-англ. *heoruswealwe* ‘сокіл, яструб’ [25, 179] витісняється синонімічними назвами, одна з яких з’явилася в XIII ст. *faucon*, суч. *falcon* ‘*Falco*’ < лат. *falcōnem* ‘сокіл’, через д.-франц. *faucon*, *falcun* [29, 343], а в XIV ст. був запозичений орнітонім *lanere*, суч. *lanner* ‘*Falco biarmicus*’ < д.-франц. *lanier* ‘боязкий’. Ці лексеми функціонують і зараз, але друга має дещо інший відтінок значення, а саме ‘середземноморський сокіл або ланер’, тобто позначає інший вид сокола. В основі запозичення *falcon* лежить сема [серп] [26], а в основі першої частини питомої назви – сема [шабля, меч]. Основною ознакою обох найменувань є дзьоб птаха. Можливо, сема [серп] більш влучно характеризує дзьоб птаха.

Д.-англ. *ultur* [25, 369], *earnġeāt* [25, 97] у значенні ‘гриф’ витісняються в XIV ст. перезапозиченою назвою *vulture*, суч. *vulture* ‘*Aegyptius*’ < лат. *voltur*, *vultur*, дослівно ‘птах, що розриває’, через д.-франц. *voltour* [27, II, 1724]. Запозичені орнітоніми *ultur* та *vulture*, на наш погляд, спільного походження, але відомо, що с.-англ. *vulture* запозичується набагато пізніше в XIV ст. [30, XII, 330] в порівнянні із д.-англ. запозиченим орнітонімом *ultur*. Можливо, у с.-англ. період латинська лексема перезапозичується й потрапляє до англійської мови через посередництво вже французької мови.

Д.-англ. *haeferblāte* [25, 164] та *snīte* у значенні ‘бекас’ [25, 312] витісняються синонімічним запозиченням *snipe* ‘бекас’ ‘*Gallinago*’ < д.-сканд. *snīpa* [27, II, 1465]. Хоча питомі назви були витіснені запозиченням з літературної мови, вони продовжували функціонувати в діалектах. Так, орнітонім *haeferblāte* вживається на півночі Англії, в Шотландії та в Ірландії та походить від звички птаха стукати, наче в барабан [33, 119]. Найменування *snīte* також вживається в діалектах Девонширу, Сомерсетширу, Корнуолу [34, V, 586].

Питомий д.-англ. орнітонім *haegsugga* ‘лісова тинівка’ [25, 165] замінюється в с.-англ. період у XIV ст. гібридним орнітонімом *dunnock* ‘лісова тинівка’ ‘*Prunella modularis*’ < кельт. *dun* (ірл. та гаел. *donn* ‘коричневий’) + зменшувальний суф. *-ock* (таку назву птах отримує через своє темно-коричнєве оперення) [30, III, 719]. Однак, встановлено, що назва вживається в діалекті в Девонширі у формі *heges-sugge* [33, 211].

Розмежування значень орнітонімів-синонімів

“Слід підкреслити, що закріплення в мові запозиченого слова не обов’язково приводить до витіснення відповідного споконвічного. Викликані ним зміни у словниковому складі можуть відобразитися в стилістичному перегрупованні або у розмежуванні значень” [2, 213]. Так, наприклад, д.-англ. орнітонім *culfre* ‘голуб’ існує поряд із власне англійською назвою *duue*, *duve*, суч. *dove* ‘голуб’ ‘*Columbidae*’ < (споріднено з д.-сакс. *dūba*, сканд. *dufa*, шв. *duva*, дан. *due*, с.-н.-н., с.-нідерл. *dūve*, нідерл. *duif*, д.-в.-н. *tūba*, с.-в.-н. *tūbe*, нім. *Taube* ‘голуб’), яка з’явилася в XII ст., першопочаткове значення якої ‘птах темного кольору’. У давньоанглійському періоді лексема виступала тільки компонентом складних назв. У XIV ст. запозичується синонім з латинської мови *pīpīōnem*, ‘птах, що щебече’, через посередництво франц. *pījon*, *pigeon*, суч. *pigeon* ‘*Columba*’ [30, VII, 845]. Отже, спочатку лексема *dove* вживалася в ширшому значенні ‘птах темного кольору’, а згодом набуває вузького значення ‘голуб’. Пізніше запозичується ще й синонімічний орнітонім *pigeon* у значенні ‘голуб’. Розрізняються між собою *pigeon* та *dove* тим, що перша лексема позначає великих видів птахів родини голубиних (*Columbidae*), тоді як на маленькі види птахів цієї родини поширюється найменування *dove*. Д.-англ. назва *culfre*, суч. *culver* переходить у розряд локалізмів зі значенням ‘дикий голуб’.

Д.-англ. лексема *ganet*, суч. *gannet* у значенні ‘морський птах, олуша’ ‘*Sula*’ [25, 148] не витісняється й існує поряд із запозиченою назвою із сканд. *solan* ‘*Sula*’ у XV ст. < *sūla* ‘олуша’ [30, IX, 380], але остання вважається застарілою.

У новоанглійський період розрізняємо дві групи: I група орнітонімів, де спостерігаємо вживання запозиченої та питомої лексики на позначення одних і тих самих понять; II група орнітонімів, де відбувається розмежування значень.

Вживання питомих та запозичених орнітонімів на позначення одних і тих самих понять

Запозичений орнітонім *gallinule* < лат. *gallinula* ‘курча’, зменшувальне < *gallina* ‘курка’ + суф. *-ule* [30, IV, 27] та питомий *moorhen* [30, VI, 646] є синонімами та вживаються на позначення ‘водяної курки’ ‘*Gallinula chloropus*’. Відрізняються вони тим, що перший є науковою назвою, а наступний народною, загальноживаною.

Питомі назви птахів *hammerhead* [24], *anvil-head* [24] вступають в синонімічні зв’язки із назвою, утвореною на базі лат. *umbretta* [30, XI, 25]. Усі назви вживаються на позначення ‘молотоголова’ та належать до одного виду ‘*Scopus umbretta*’, родини ‘*Scopidae*’. Орнітоніми різняться тим, що *hammerhead* є уживанішим, ніж наступні. А лексема *umbretta* є науковою.

Н.-англ. запозичений орнітонім *merganser* ‘крохаль’ ‘*Mergus*’ < лат. [27, II, 965] та питомий *sawbill* ‘крохаль’ ‘*Mergus*’ [30, IX, 146] вступають у синонімічні відносини із с.-англ. питомим орнітонімом *harle* ‘крохаль’ ‘*Mergus*’ [30, V, 93]. Назва *merganser* є науковою, утвореною на базі латинської. Таке найменування мотивоване звичкою птахів пірнати. Орнітонім *sawbill*

вживається більше в американському варіанті, в основі найменування – характеристика дзьоба птаха, а в основі третього синоніма лежить ознака за кольором оперення птахів.

Лексеми *lammergeyer* ‘ягнятник’ ‘*Gypaetus barbatus*’ < нім. *Lämmergeier*, < *Lämmer*, множина від *Lamm* ‘ягня’ та *Geier* ‘гриф, стерв’ятник’ [30, VI, 40] та *bearded vulture* ‘ягнятник’ ‘*Gypaetus barbatus*’ [16, 867] є дублетними, адже позначають птаха одного роду ‘*Gypaetus barbatus*’ та родини ‘*Accipitridae*’. В основу першого орнітоніма покладена ознака найменування птаха за характером їжі, тоді як в основі іншого зовнішній вигляд птаха. Перша назва дослівно означає ‘гриф, що полює на ягня’, але є неправильно інтерпретованою, бо ці птахи взагалі не здатні вполювати ягня та не харчуються ним. Тому перша лексема поступово витісняється більш точною *bearded vulture*, в основу якої покладена характеристика птаха за зовнішнім виглядом.

Розмежування значень орнітонімів-синонімів

Територіальне розмежування:

Тут виокремлено синонімічні орнітонімні назви, що розрізняються територіальним поширенням, або регіоналізми.

Запозичений орнітонім *auk* ‘гагара’ ‘*Alca torda*’ < д.-сканд. *ālka* [27, I, 127] та гібридний на позначення птаха цієї ж родини ‘*Alcidae*’ *razorbill* ‘гагара’ ‘*Alca torda*’ [30, VIII, 186], утворений за допомогою іменника *razor* ‘брита’ < д.-франц. *razor* [30, VIII, 185] та питомого *bill* ‘дзьоб’ є синонімічними. Назви територіально розмежовані, адже перша вживається на півночі Великої Британії, а наступна на заході за даними словника К. Свона [33].

Запозичена назва *karearea* ‘новозеландський сокіл’ ‘*Falco novaeseelandiae*’ < маорі [23] та гібридна *bush hawk* ‘новозеландський сокіл’ ‘*Falco novaeseelandiae*’ [16, 380], утворена від іншомовної основи *bush* ‘кущ’ < романські мови *bosko* або лат. *boscum*, *boscus* ‘ліс’, через д.-сканд. *busk* [30, I, 1201] та питомої *hawk* ‘сокіл’ є дублетними. Перша лексема поширена переважно в новозеландському варіанті англійської мови.

Запозичений с.-англ. орнітонім *osprey* ‘скопа’ ‘*Pandion haliaetus*’ < лат. *ossifraga* [30, VII, 221] вступає в синонімічні зв’язки із н.-англ. питомим орнітонімом *fish hawk* [24], що вживається також на позначення ‘скопи’ ‘*Pandion haliaetus*’, тієї ж родини ‘*Pandionidae*’, але другий використовується в американському варіанті.

Розмежування за видом:

Запозичені орнітоніми *skua* < д.-сканд. *skúfr* (в ісл. *skúmur*) [30, IX, 156] та *jaeger* < нім. *Jäger* ‘мисливець’ [27, I, 824] вживаються на позначення ‘поморника’, що належить до роду ‘*Stercorarius*’ та родини ‘*Stercorariidae*’. Обидва розрізняються тим, що *skua* частіше вживається в Північній Америці, а найменування *jaeger* використовують на позначення менших за розміром поморників.

Синонімічними найменуваннями є орнітоніми *jabiru* ‘ябіру’ ‘*Ephippiorhynchus mycteria*’ < тупі-гуарані *jabirú* [30, V, 532] та *saddlebill* ‘сідлодзьобий ябіру’ ‘*Ephippiorhynchus senegalensis*’ [24]. Проте *jabiru* використовується на позначення американського виду птаха, а *saddlebill* вживається в Європі на позначення африканського виду цього птаха.

Отже, у словниковому складі давньоанглійського періоду співіснувала як питома, так і запозичена орнітонімна лексика, хоча перша значно перевищувала останню. Запозичення, зазвичай, витісняли питому орнітонімну лексику у зв’язку із тим, що були більш точними та лаконічними, у порівнянні із питомими найменуваннями. Але паралельно йшов процес витіснення запозичень 1) страус: латинська форма *struta* була витіснена французькою *ostruce* > сучасне *ostrich* ‘страус звичайний’ ‘*Struthio camelus*’; 2) гриф: латинська форма *ultur* ‘гриф’ була витіснена французькою *voltour* > сучасне *vulture* ‘гриф’ ‘*Gypaetus*’). З огляду на вищенаведені синонімічні ряди, можна стверджувати, що цей період відрізнявся значним поповненням словникового складу орнітонімами-синонімами. Це, в свою чергу, сприяло семантичним змінам та збагаченню словникового складу давньоанглійської мови взагалі та тематичної групи назв птахів зокрема.

У середньоанглійський період запозичується велика кількість назв птахів, зокрема із французької мови, чому сприяє ситуація білінгвізму. Внаслідок входження запозичених назв птахів витісняється значна кількість давньоанглійської орнітонімної лексики. Було засвідчено вживання витіснених питомих давньоанглійських орнітонімів у діалектах: д.-англ. *gēac* ‘зозуля’ вживається у формі *gowk* у шотландському діалекті англійської мови, в Північній Ірландії та в діалектах Йоркширу; *haeferblæte* ‘бекас’ на півночі Англії, в Шотландії та в Ірландії; *snite* ‘бекас’ у діалектах Девонширу, Сомерсетширу, Корнуолу; д.-англ. *hægsugga* ‘лісова тинівка’ вживається у формі *heges-sugge* в Девонширі. Поява запозичень впливає на розвиток синонімії назв птахів, між якими йде боротьба, внаслідок якої: 1) боротьба між власне англійським та запозиченим словом закінчується перемогою останнього, у зв’язку з тим, що запозичена назва виявляється більш точною, ніж питома; 2) виграє запозичена лексема навіть і тоді, коли обидві назви є синонімічними, внаслідок чого зникає давньоанглійське найменування; 3) у мові зберігаються і

запозичена, і питома назви, але при цьому відбувається розмежування значень; 4) витіснення питомої назви у територіальні діалекти.

Дослідження феномену співіснування питомої та запозиченої орнітонімної лексики в новоанглійській період засвідчило, що запозичені назви здебільшого є дублетними, але вирізняються активним чи пасивним уживанням, або між ними відбувається як значеннєве розмежування за видом птахів, так і територіальна диференціація.

Діахронічний аналіз орнітонімів виявив зміни й перетворення на всіх етапах розвитку англійської мови. Йдеться про такі семантичні процеси, як витіснення, розмежування значень орнітонімів-синонімів. З'ясовано, що майже половина питомих давньоанглійських назв птахів була витіснена запозиченнями середньоанглійського періоду (53,96%). Витіснені запозиченнями давньоанглійські орнітоніми зберігаються лише в окремих діалектах.

Розглянута проблема становить чималий науковий інтерес, оскільки назви птахів є найдавнішим шаром лексики, що здавна цікавив і цікавитиме дослідників різних мов.

Список використаних джерел

1. Алексеева А. Л. Вариативность терминосистемы (на материале англоканадской терминологии орнитофауны): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Алексеева Альвина Леонтьевна. – К., 1986. – 239 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / Арнольд И. В. – М: Изд-во литературы на иностранных языках, 1959. – 351 с.
3. Богуцкая А. И. Наименования фауны в лексико-фразеологических единицах украинского языка (названия птиц): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.02 / А. И. Богуцкая. – Ужгород, 1985. – 25 с.
4. Булаховский Л. А. Семасиологические этюды. Славянские наименования птиц / Л. А. Булаховский // Вопросы славянского языкознания. – Львов, 1948. – Кн. 1. – С. 153-197.
5. Булаховский Л. А. Славянские наименования птиц типа сложений (composita) / Л. А. Булаховский // Наукові записки Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. – 1948. – №2. – Вип. III. – Т. VII. – С. 51-66.
6. Булаховский Л. А. Славянские наименования птиц / Л. А. Булаховский // Мовознавство. – 1948. – Т. 6. – С. 34-66.
7. Булаховский Л. А. Морфологическая проблематика русских наименований птиц / Л. А. Булаховский // Вопросы языкознания. – 1968. – №4. – С. 100-106.
8. Гинатулин М. М. К исследованию мотивации лексических единиц (на материале наименований птиц): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / М. М. Гинатулин. – Алма-Ата, 1973. – 27 с.
9. Дробаха Л. В. Національно-культурна специфіка назв птахів в українській та німецькій мовах: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Л. В. Дробаха. – Кіровоград, 2003. – 20 с.
10. Дубова Л. Прийоми найменування птахів у болгарській мові / Л. Дубова // Мова та історія. – 2007. – Вип. 92. – С. 107-110.
11. Дубова Л. Структурні особливості орнітонімів у болгарській мові / Л. Дубова // Мова та історія. – 2007. – Вип. 92. – С. 111-112.
12. Дубова Л. О. Птахи з чоловічою символікою в мовній картині світу болгар (на прикладі орла та сокола) / Л. О. Дубова // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. – 2009. – Вип. 10. – С. 61-65.
13. Літвінов О. І. Давньоанглійсько-український словник: у двох частинах / О. І. Літвінов. – Луганськ: СНУ ім. Володимира Даля, 2004. – Ч.1. – 268 с.
14. Моисеева Л. Ф. Названия птиц в русском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Моисеева Лилия Федоровна. – К., 1974. – 220 с.
15. Никончук Н. В. О народной орнитологической терминологии Полесья и Карпат / Н. В. Никончук // Карпатская диалектология и ономастика. – М.: Наука, 1972. – С. 140-165.
16. Новый англо-русский биологический словарь / [ред. О. И. Чибисовой]. – М.: Руссо, 2003. – 914 с.
17. Рукина Э. П. Структурно-семантические особенности наименований австралийской орнитофауны: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Э. П. Рукина. – К., 1976. – 34 с.
18. Сокол И. О. История формирования украинской орнитологической номенклатуры: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.02 / И. О. Сокол. – К., 1992. – 17 с.
19. Фесенко Г. В. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів) / Г. В. Фесенко, А. А. Бокотей. – Київ – Львів, 2007. – 111 с.

20. Шарлемань М. Словник зоологічної номенклатури / М. Шарлемань. – К.: Державне видавництво України, 1927. – Ч. I. Назви птахів. – 63 с.
21. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [ред. В. Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с. : ил.
22. Anglo-Saxon Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://download.cnet.com/BosworthToller-Anglo-Saxon-Dictionary/3000-2056_4-82437.html.
23. Collins English Dictionary. – 8th ed. – HarperCollins Publishers, 2006. – 1888 p.
24. Dictionary of Bird Names and their synonyms for Birds of the World [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://weisblumlab.pharmacology.wisc.edu/Bird%20Dictionary%20.htm>.
25. Hall J. R. C. A Concise Anglo-Saxon Dictionary / John R. Clark Hall. – 4-th ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 1975. – 452 p.
26. Jobling James A. The Helm Dictionary of Scientific Bird Names / James A. Jobling. – London: Christopher Helm, 2010. – 432 p.
27. Klein E. A. A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language: in 2 vol. / E. A. Klein. – Amsterdam, London, New York: Elsevier publishing company, 1967. – 1776 p.
28. Mayhew A. L. A Concise Dictionary of Middle English / A. L. Mayhew, W. W. Skeat. – Oxford: Clarendon Press, 2004. – 539 p.
29. Oxford Dictionary of the English Etymology [ed. by C. T. Onions]. – Oxford: Clarendon Press, 1967. – 1024 p.
30. Oxford English Dictionary on Historical Principles: in 12 volumes. – Oxford: Clarendon Press, 1970.
31. Strutyński Janusz. Polskie nazwy ptaków krajowych / Janusz Strutyński. – Wrocław– Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1972. – 110 s.
32. Suolahti Hugo. Die deutschen Vogelnamen. Eine wortgeschichtliche Untersuchung / Hugo Suolahti. – Straßburg: Karl J. Trübner, 1909. – 471 p.
33. Swann H. Kirke. Dictionary of English and Folk-names of British Birds / H. Kirke Swann. – London: Witherby & Co, 1913. – 266 p.
34. Wright Joseph. The English Dialect Dictionary [Електронний ресурс] / Joseph Wright. – Режим доступу: <http://www.archive.org/details/cu31924088038389>.

Summary. *Synonymy of borrowed names of birds and interrelation between borrowed and specifically English names of birds in historical perspective is studied in this paper and changes under the influence of loan-words are analyzed. Synonymous processes of substitution and differentiation of meanings of ornithonyms-synonyms are investigated.*

Key words: *loan-words, ornithonym, substitution, differentiation of meanings, synonymy.*

УДК 821.111-313.2

Ю.А. Жаданов

ОСОБЕННОСТИ ПОЭТИКИ АНТИУТОПИИ К. XX – Н. XXI В.В.

Розглядаючи процеси зародження і розвитку в XX столітті жанру негативної утопії, автор статті особливу увагу приділяє трансформації проблематики і поетики антиутопічного роману. На прикладі творчості письменника другої половини XX століття (У. Гібсон) проводиться аналіз нових тенденцій у розвитку жанру в зіставленні з класичною антиутопією (Замятин, Хакслі, Оруелл).

Ключові слова: *позитивна утопія, негативна утопія, поетика роману, антиутопія, дистопія, кіберпростір, віртуальна реальність.*

В художественном осмыслении возможного будущего человечества XX век внес значительные коррективы: преобладающая ранее традиция позитивной утопии сменяется ярко выраженным антиутопическим мировосприятием.

Первая половина прошлого века прошла под знаком антиутопии / дистопии, когда происходило переосмысление утопической традиции сквозь призму реализованной утопии, в результате чего возник классический образец жанра: Замятин – Хаксли – Оруэлл, что в свою очередь (после выхода романа Дж. Оруэлла “1984”) породило мысль об исчерпанности жанра и